

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE DİPLOMASI (*)

İsmail SOYSAL

(Em. Büyükelçi)

İnsanoğlu Sanayi Devriminden 100 - 130 yıl sonra yeni bir teknoloji devrimi içine girmiş bulunuyor. Bu, Kitle İletişim Araçları (Mass Communication Media, Moyens de communication de Masse) Devrimidir. Kısaca, «İletişim Devrimi» ya da «İletişim Patlaması» denilen bu olgu yaklaşık 20 yıl önce ortaya çıkmış, şimdi baş döndürücü bir hızla ilerlemektedir.

Kitap, gazete, telgraf, telefon, radyo, fotoğraf, plak, teyp, film gibi klasik duruma gelen iletişim araçlarının yanı sıra, televizyon, teleks, radyolink, radyo-teleprinter, radyo-telefon, telefoto, radyo-foto, mikrofilm, faksimile, kablolu televizyon yayılmaktadır. Uzaya fırlatılan iletişim uydularından sesli ve görüntülü yayınlar yapılmaya başlanmıştır. Veri bankalarından (Data Bank, Banque de données) bürolara ve evlere konulan ekranlara istenilen bilgilerin aktarılması sonucu Videotex ya da Telematic denilen bu iletişim sistemiyle kâğıt gazetenin yerini görsel-işitsel bir elektronik gazetenin alması olasılığı belirmiştir. Bu yeni iletişim araçları, bilgisayarın devreye sokulmasıyla hem program, hem de yayın kapasitesi bakımından son denli bir ileri düzeye çıkmıştır.

Birkaç örnek verelim: Mikrofilmi alınmış yapıtlara sahip bir kitaplıkta eğer bunlar bilgisayarla bağlantılı duruma (computerised) getirilmişse, okuyucu bunu orada ya da evindeki ekranda

(*) Bu, Em. Büyükelçi İsmail Soysal'ın Fakültemiz son sınıf öğrencilerine 27 Nisan 1984'de verdiği ilk konferansın özet metnidir.

okuyabilecektir. Hatta, eğer ayrıca uyduya bağlanmışsa, başka bir ülkedeki ekranda okuyabilmesi bugün teknik bakımdan olanaklıdır. Bir Dışişleri Bakanlığı, Paris'te çıkan Le Monde gazetesini, Londra'da çıkan Economist dergisini, Vaşington'da çıkan Washington Post gazetesini istediği an ekranına getirebilecektir. Bunun gibi, eğer yer röle istasyonu yapılmışsa, haber uyduları sayesinde, istenilen ülkenin televizyon yayını bir düğmeye basılmakla alınabilecektir.

Bugün, Amerika BD'de bilgisayarlar ve iletişim araçları üretiminin gayri safi ulusal hasıla içindeki yeri % 30'u geçmiştir. Japonya, Federal Almanya, Fransa, İngiltere gibi ülkeler onu izlemektedir. Ne var ki, bu gelişme, öbür alanlarda olduğu gibi, gelişmiş ülkeleri daha da ayrıcalıklı duruma getirmiş, onların ekonomik ve kültürel üstünlüklerini daha da güçlendirmiştir. Türkiye için, fazla iyimserliğe kapılmaksızın, şunu söyleyebiliriz ki, geri kalmışlığın kısır döngüsünden henüz kurtulup «take off» unu gerçekleştirmiş bulunan ülkemiz, elektronik çağa cesaretle atılmış, iletişim araçlarına ekonomik gücünün üzerinde yer vermiş, bilgisayarları hevesle kullanmağa başlamış, bunların teknolojisini şimdilik üretecek durumda olmasa da, bir çoklarının yapımına geçmeyi başarmıştır. Bugün Türkiye'de günde 3 milyon gazete çıkarken, 5-6 milyon radyodan başka, gene bir o kadar televizyon vericisi ve 1 milyonu aşan video bulunması, ülkemizi dünyada ortanın oldukça üzerine çıkarmıştır.

Kitle iletişim araçlarının hızlı gelişimi toplumların ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel yaşamlarını geniş ölçüde etkilediği gibi, uluslararası ilişkileri daha organik duruma getirmekte, dünyayı büsbütün daraltmakta, dolayısıyla bu ilişkileri düzenlemek görevini sürdüren diplomasinin yöntemlerinde yenilikler yaratmaktadır. Konferansımızın konusu da işte bu sonucusu, yani diplomasideki değişimdir.

Konuya girmeden önce, artık Türkiye'de de bir inceleme disiplini durumuna gelen «iletişim» ile ilgili terminolojiye değinmek, böylelikle her terimin anlam ve kapsamını belirtmek, sanı-

rım, yararlı olacaktır. İletişim Batı dillerindeki «communication» in karşılığı olup haber, bilgi, görüntü, ses, müzik vb. nin muhabatına iletilmesi sürecini göstermektedir. Türkçede iletişim terimi güzel bir buluş olmuş ve artık yerleşmiştir. Bir dostumuza «gel» demek, hatta el sallamak, onun da bunu anlaması bir iletişim sürecidir. Eğer gazete, radyo ya da televizyondan çağrıda bulunursak, bu kitle iletişimi olur.

Kimi kez «information» terimi iletişimle karışmakta ya da karıştırılmaktadır. Çünkü bu terimin içeriği yeterince aydınlığa kavuşmamıştır. Batıda enformasyon hem «haber» ya da «haber alma», «haber verme», «haber alıp verme» anlamına gelmekte, hem de «tanıtma» anlamında kullanılmaktadır. Kimi kez de daha geniş kapsamlı «communication»in içinde erimektedir. Türkiye'de daha çok «haberleşme» ve «tanıtma» olarak iki farklı kavramı karşılamaktadır. Böyle olunca, biz de bu konuşmamızda enformasyon terimini, sırasına göre, ya haberleşme, ya da tanıtma (daha doğrusu, tanıtım) anlamına kullanacağız.

Şunu da belirtelim ki, haber ve haberleşme kavramları iletişim süreci içinde kullanılan maddelerdir. İletişim araçları onları çoğaltır, muhataplarına ulaştırır. Ama iletişimin kullandığı, müzik gibi, resim, görüntü gibi başka maddeler de vardır. Öyle ise, iletişim terimi enformasyon kavramını da içine almakta, onun içeriğini kullanmaktadır (1).

Gene konumuza girmeden önce «diplomasi» teriminin tanımını ve kapsamına kısaca değinmek istiyorum. Türkçe karşılığı bulunmadığı için dilimize yerleşen bu terim Batıda, çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır (2). Kimi kez «dış politika» ile eş anlamda (Örneğin, Türk diplomasisinin Ortadoğu sorunlarına yaklaşımı, dediğimiz gibi) ya da «Dışişleri Bakanlığı» ile eş anlamda (İngiliz diplomasisinin şefi yani Dışişleri Bakanı, denilince) kullanılmaktadır. Kimi kez, «görüşmelerle» ya da «barışçı yoldan çözüm» anlamında (sorunu diplomatik yoldan çözeceğiz, dediğimiz zaman) ortaya çıkmaktadır. Halk dilinde ise, bir sorunu çekişmelere meydan vermeden çözmek becerisi (iş diplomatça çözdü, denildiği gibi) geçmektedir. Ama, bilimsel ve

uygulamaya en uygun tanım şudur: diplomasi, uluslararası ilişkilerin görüşmeler yolu ile düzenlenmesi işi (süreci)dir.

Diplomasi dış politika ile hem iç içe, hem de ondan ayrı bir süreçtir. Bir ülkenin dış politikasında karar verme yetkisi hükümetindir. Kuşkusuz, demokratik ülkelerde Parlamentoların da, gözetim, denetim ve onay yetkileri vardır. Hükümetin bir dış sorunda karar oluşturma ve alma süreci (decision making process) diplomasının yardımını gerektirir. Çünkü o sorunla ilgili dosya Dışişleri Bakanlığının elindedir. Karar alınacağı sırada dünyadaki siyasal konjonktürü Bakanlığın servisleri değerlendirir. Çeşitli devletlerin olası tepkilerini o ülkelerdeki Büyükelçiler en iyi hesaplayacak durumdadır. İşte bu bakımlardan diplomasi dış politikanın oluşturulmasında önemli bir rol oynar, ama onun bu rolü kamuoyuna pek yansımaz. Ortada görünen hükümettir. Ancak, bir kez bir karar alınınca onun uygulayıcısı, kararı beğense de, beğenmese de, diplomasi yani Dışişleri Bakanlığının iç ve dış servisleridir. Bunlar muhataplarını ikna edecekler, ülkeleri için en elverişli koşullar sağlayan formülleri bulup görüşmeler yolu ile onları kabul ettirmeğe çalışacaklardır. İşte diplomasının bu görevi dış politikanın oluşturulmasından ayrı bir şeydir ve uygulama ile ilgilidir.

Şimdi konferansımızın asıl konusu olan kitle iletişimi araçlarının diplomasiyi nasıl etkilediğini, onun diplomasının tanıtma görevinde oynadığı rolü, bu araçlardaki hızlı gelişimin uluslararası işbirliğini ve barış olanaklarını artırıp artırmadığını gözden geçirebiliriz.

*
**

HABERLEŞME VE DİPLOMASİ

Diplomasinin gereksinimlerinin başında, dünyada ve özellikle önemli devletlerde ne olup bittiğini en hızlı biçimde öğrenmek, bunları değerlendirip izlenecek tutumu belirlemek ve ona göre iç ve dış servislerine yönergeler vermek gelir. Son iki yüz-

yılda iletişim teknolojisinin haberleşmeyi sağlamak yolunda geçirdiği değişimler için kendi tarihimizden bir örnek verelim:

Bonaparte 1 Temmuz 1978'de Mısır'a asker çıkarıp Osmanlı İmparatorluğunun bu ülkesini işgale başlamıştır. Paris'teki ilk Türk Büyükelçisi Esseid Ali Efendidir. Gururludur. İyi giyinir. Hatta giyinişi Paris'te bir Türk merakı ve modası çıkarır. Ama saftır, Fransızca bilmez ve öğrenmek istemez, diplomasi-nin inceliklerinden ve entrikalarından haberi yoktur. Karşısındaki kişi, Dışişleri Bakanı Talleyrand gibi son denli akıllı ve kur-naz bir diplomattır. Bonaparte Mısır seferi için Toulon'da yap-tırdığı hazırlıkları ve amacını gizlemeğe çalışır, ama çok geçmeden söylentiler başlar. Ali Efendi bu söylentilerden Talleyrand'a sözeder, o yalanlar. 21 temmuzda yani Mısır çıkarmasın-dan üç hafta sonra Ali Efendi Talleyrand'a gene söylentilerin as-lını sorar, Talleyrand gene yalanlar. 20 ağustostaki son görüş-me de Ali Efendi gene aldatılmıştır. 4 eylülde Babıâli'ye gönder-diği raporda Fransızların kendisine verdiği güvenceyi bildirir. Bu rapor eylül sonlarında İstanbul'a vardığında Türkiye Fransa ile çoktan savaş içindedir. Çünkü Fransızların İskenderiye'ye çıkarma yaptığını öğrenen Osmanlı gemicileri temmuz sonların-da haberi İstanbul'a iletmıştır. Ali Efendinin 4 eylül raporu Ba-bıâli'ye geldiğinde, Sadrazam yazdığı bir derkenarda (not), Bü-yükelçinin durumu henüz öğrenemediğini belirtir. Padişah 3. Selim de raporun altına «ne eşek herif imiş» diye yazmaktan kendini alamaz (3).

19. yüzyılın ortalarında Mors telgrafı gerçekleştirince bu devrimsel iletişim sisteminin Türkiye'ye girmesi 8 - 10 yıl gibi kısa sürede olmuştu. Çok geçmeden Babıâli Büyükelçileriyle haberleşmesini telgrafla yürütmeğe başlamıştı. Ayrıca şifreli rap-or yöntemiyle gizliliğin korunmasına çalışılıyordu. Esseid Ali Efendi zamanında özel kuryelerle İstanbul'a üç haftada gelen bir rapor artık 2 saatte alınıyordu.

Şimdi bugünkü duruma bakalım: Dışişleri Bakanlığı ile dış temsilciliklerimiz arasında iletişim çok kez radyo-teleprinterle, radyo alıcı-vericisi kurulmayan yerlerle de PTT kanalından te-

leks ile yapılmaktadır. Örneğin Londra Büyükelçisi «gizli» bir raporunu imzalayıp kriptu (şifre) memuruna verince, bu memur derhal onu bir parola bandı kullanarak kriptu makinesinde şifreli duruma getiriyor, makine bu parolalı yazıyı delikli bir kâğıt banda dönüştürüyor, bu band aynı anda verici telsiz aygıtına giriyor, telsizin Ankara'da Dışişleri alıcı telsiz aygıtına geçirdiği mesaj gene delikli bant halinde kriptu makinesine giriyor, o da bunu Türkçe metine dönüştürüyor. Böylelikle, Londra'da rapor kriptu makinesine yazılırken Ankara da bunu almış oluyor. Eğer Büyükelçi kendi memurundan, raporunun bir örneğinin Paris Büyükelçiliğine verilmesini istemişse, Paris de aynı anda raporu öğrenmiş oluyor. Uluslararası otomatik telefonun da devreye girmesiyle, çeşitlenen bu iletişim sistemi Batı ülkelerinde de hemen hemen böyledir. Yalnızca oralarda gelen rapor bir yandan kâğıda yazılırken, öte yandan ilgili servislerin ekranlarında okunabilmesi olanakları da vardır. Bu ayrı bir para işidir.

Dışişleri Bakanlıkları, Büyükelçilerden aldıkları raporların, ya da günlük basın bültenlerin yanı sıra, Uluslararası başlıca Haber Ajanslarının dünyanın her yanından verdikleri haberleri, ayrıca Basın-Yayın Genel Müdürlüğüne bağlı Radyo Dinleme Servisinin bültenlerini izlemek zorundadır. Bunların dışında, her devletin Gizli Haberalma Örgütünün raporları Bakana ya da ilgili servislere sunulmaktadır. Buna karşılık, Bakanlık Enformasyon Dairesi, dış temsilciliklere erken saatlerde bir Türkiye basın bülteni hazırlayıp yollamakta ve açık ya da kapalı (kriptu) bilgiler, yönergeler göndermektedir. Gerek Haber Ajanslarının, gerek Bakanlığın iletişimi radyo-teleprinterlerle anında yapılmaktadır.

Böyle bir bağdaş iletişim sistemi, bugün dünyada olup biten karşısında nasıl bir tutum içine girilmesi gerekeceğini saptamak için yaşamsal oluyor.

İLETİŞİM VE DİPLOMASİDE GİZLİLİĞİN AZALMASI

1789 Fransız Devriminin «ulusların hakları» üzerinde getirdiği ve yaydığı ilkelere karşın, diplomaside gizlilik geleneksel

seyrini sürdürmüştü. Bu gizlilik hem devletler arasındaki görüşmelerde, hem de bağitlanan önemli andlaşmalarda görölüyordu. 19. yüzyılda hızlanan sömürgecilik de, başta İngiltere ve Fransa olmak üzere, sömürgecileri gizli yöntemlerle pazarlık ve paylaşımlara itiyordu. 1916'da Osmanlı İmparatorluğunu paylaşıcı Sykes-Picot Anlaşması bunun son örneklerinden olmuştı.

1. Dünya Savaşının sonlarında Amerika Birleşik Devletlerinin idealist Başkanı Wilson'un, gizli diplomasiye (Secret Diplomacy) son verilmesi ve açık diplomasiye (Open Diplomacy) geçilmesi için bir girişimde bulunduğunu görüyoruz. Wilson 8 ocak 1918'de açıkladığı ünlü «14 Nokta»sında, fetih ve ülke genişletilmesi ya da belirli hükümetlerin çıkarlarını kollayan gizli anlaşmalar yapılması günlerinin geçtiğini belirtmiş ve «açık bir biçimde (açık görüşmeler anlamına) varılacak barış andlaşmaları yapıldıktan sonra, uluslararası özel (gizli) anlaşmalara yer verilmeyeceğini» vurgulamıştı. Oysa, daha aradan bir yıl geçmeden, Versailles Barış Andlaşması üzerinde ABD heyetinin de katıldığı görüşmeler son denli gizli geçmiş, üstelik bunlara ne Almanya'nın, ne de basının katılmasına izin verilmişti. Bu haksızlıklarla dolu Andlaşma Senato tarafından onaylanmayınca, Amerika B.D. uzun bir süre yalnızlık politikası içine girecek, «Açık Diplomasi» doktrini de unutulup gidecekti. İki Dünya Savaşı arasında ve Savaş sırasında da «Gizli Diplomasi» egemenliğini sürdürecekti. Milletler Cemiyet Yasasının 18. maddesine konulan, andlaşmaların, Örgütün Genel Sekreterliğince tescil edilip yayımlanmadıkça, geçerli sayılmayacağı yolundaki hüküm ise, Örgütün dışındaki devletleri zaten bağlamadığı gibi, içindekiler de her zaman buna uymayacaktır.

Şunu da belirtmek isterim ki, yeni Türkiye 1920 yılından bugüne dek hiç bir gizli andlaşma yapmamıştır. Yalnız kimi andlaşmalara ekli protokol ya da sözleşmeler, olası bir düşman tarafından öğrenilmemesi için, gizli tutulmuş, ya da andlaşmanın bağitlandığı ve içeriğinin ne olduğu açıklanıp tam metninin yayımlanması sakıncalı görölmüştür. Örneğin, 1925 Türk - Sovyet Saldırmazlık Paktına ekli Çiçerin Mektubu, 1934 Balkan Paktının 1. ve 2. sayılı Protokolleri, 1939 Türk - Fransız - İngiliz

İttifakına ekli 3 sayılı Protokol ile Askerî Sözleşme, 1969 Türk - Amerikan Ortak Savunma Andlaşması ve askersel nitelikteki Uygulama ve Anlaşmaları (Executive Agreements) bunlar arasındadır (4).

2. Dünya Savaşından sonra gizli tutulan andlaşmaların oranının daha düşük olduğu sanılmaktadır. Bunun nedenleri arasında sömürge ülkelerin bağımsızlıklarına kavuşup yerleşmiş olmaları, Batı ve Doğu arasındaki ilişkilerin belirli ittifaklar içinde sürdürülmesi gibi olgular sayılabilir. Bunların yanı sıra, gizli pazarlık ve anlaşmalara karşı dünya kamuoyunun daha duyarlı olması, Milletler Cemiyetine oranla, daha demokratik bir kuruluş olan Birleşmiş Milletlerde —ki Yasasının 102. Maddesi Andlaşmaların geçerliliği için, teşcili gereğini koymuştur— aynı doğrultuda bir bilincin oluştuğu söylenebilir. İşte bu noktada kitle iletişim araçlarının rolü ortaya çıkmaktadır. Bunu, güncel iki örnekle anlatmaya çalışalım:

Sovyetler Birliği'nin Batı Avrupa'ya karşı, kendi toprakları üzerinde yerleştirdiği orta menzilli yeni roketlerin (SS-20) dengeyi bozması üzerine, NATO 1979 yılında aldığı bir kararla, İttifakın kimi üyelerinin topraklarına yeterince Pershing-2 ve Cruise roketleri konuşlandırmasına karar veriyor. Sovyetler Birliği bunu engellemek amacıyla, diplomasi yolundan başka, Batıdaki pasifist kamuoyunu harekete geçirmek istiyor ve yoğun bir propaganda kampanyasına girişiyor. Basını, radyosu ve televizyonu ile, bunu sürdürüyor, Batı kitle iletişim araçları da bir yandan Sovyetlerin bu kampanyasını yansıtırken, öte yandan Batılıların gerekçelerini dile getiriyor. Sorun üzerinde Sovyet - Amerikan görüşmeleri süreci boyunca, her iki taraf kendi tutumunu haklı gösterecek açıklamalar yapıyor. Bunlar genellikle dünya kamuoyunu, özellikle soruna doğrudan ilgili kamuoylarını etkilemek, inandırmak içindir. Görüşmeler, konunun niteliği gereği, gizli oluyor, ama taraflar kamuoylarının desteğini sağlamak için, sık sık açıklamalar yapmak gereksinimini duyuyor, Bu açıklamalar kitle iletişim araçlarıyla anında dünyaya yayılıyor, bunun üzerine karşı taraf yeni bir açıklama yapıyor. Böylece sürüp gidiyor. Bu gibi silâhların uzaydan belirlenmesi olana-

ğının ortaya çıkmasından beri, tarafların birbirini yanıltması da kolay olmuyor. Kıtalararası silâhlarla ilgili SALT-I ve SALT-II Andlaşmalarında görüldüğü gibi, işin saklanacak bir yanı da kalmıyor.

Kıbrıs sorununu ele alalım: Sorun yaklaşık 30 yıldır, dünya kamuoyunun gözleri önünde sürüyor. Birleşmiş Milletler, NATO, Avrupa Konseyi, Bağlantısızlar, Islâm Konferansı gibi örgütlerde konuşuluyor. Amerikan Kongresinde ele alınırken Yunan lobisi baskı yapıyor. Zaman zaman Lefkoşe'de toplumlararası görüşmeler, Türk-Yunan temasları, Büyük Devletlerle danışmalar oluyor. Tüm bu tartışmalar ve diplomasi süreci ister istemez kitle iletişim araçlarının genel kamuoyları ve belirli çevreler üzerinde etkin rolünü kaçınılmaz bir duruma getiriyor. Denктаş olsun, Kiprianu olsun, sözkonusu kamuoyu ve çevreleri etkilemek için aynı iletişim araçlarından yararlanmaya çalışıyor. Danışmalar, öneriler, düşünceler saklanamaz duruma geliyor. Hatta, taraflar çok kez gelişmeleri saklayıp kendilerine dünyada destekçi bulmayı yeğliyor.

Görülüyor ki, küçülen dünyada gizliliğin korunması zorlaşmıştır. Kamuoylarının önemi artmıştır. Kuşkusuz, demokrasilerde bu önem daha fazla, Komünist ülkelerde daha azdır, Üçüncü Dünyada ise giderek artmaktadır. Basın, radyo ve şimdi özellikle televizyon gibi kitle iletişim araçları bu kamuoylarını hareketlendiriyor. Diplomasi bu araçların kendisine yardımcı olmasını sağlama peşine düşmüştür. Artık gizli diplomasiden söz etmek zordur. Olsa olsa, Amerika'luların 10-15 yıldır kullandıkları bir deyimle, «sessiz diplomasi» (Silent Diplomacy) vardır. Ama, «açık diplomasi» ise, hiç değilse görüşmeler sürecinde, belki hiç bir zaman gerçekleşmeyecektir. Bu, eşyanın tabiatından doğmaktadır.

DIPLOMASİDE TANTMANIN YERİ VE İLETİŞİM

Tanıtma (Information) kavramı zamanla propaganda kavramının yerini almağa başlamıştır. Aslında uluslararası alanda,

her ikisi de «karşı tarafı, ya da yabancı kamuoylarını etkilemek» amacını gütmektedir. Ancak, biçim bakımından, tanıtma daha yumuşak, daha dostça, daha akıllıcadır. Propaganda denilsin, tanıtma denilsin, bu olgu, diplomasi gibi, insanlıkla birlikte başlamıştır. İnsanoğlu ya da onun kurduğu örgütler, muhatapları etkilemek, yıldırım, kendine çekmek, onlar tarafından beğenilmek, iyi bir görüntü (image) yaratmak istemiştir. Siyasal iktidarlar, dinler bu metodu kullanmıştır.

Uluslararası siyasal ilişkilerde propagandanın yoğunlaşması 1789 Fransız Devrimi ile başlamış, 1917 Sovyet Devrimi ile yeni bir boyut kazanmış, Faşist ve Nazi hareketleriyle de en saldırgan propagandanın verdiği usantıya bir tepki olarak, tanıtma kavramı oluşmağa başlamıştır. Bununla birlikte, Komünist ülkeler ideolojik propagandanın klasik yöntemlerini pek değiştirememiş, bu arada Mısır'da Abdülnâsır örneğinde görüldüğü üzere, kimi Üçüncü Dünya liderleri propagandayı siyasal amaçlarının bir aracı olarak kullanmıştır.

Bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz nokta, propaganda ya da tanıtmanın, kitle iletişim araçlarından yararlanarak çok büyük boyutlara erişmesi olgusudur. Bu olgunun birinci aşaması 15. yüzyılda tipografyanın insanlığın hizmetine konulması ise, ikincisi 20. yüzyılın başlarında radyo ve sinema ile, sonuncusunun da günümüzde televizyon, video, videotex gibi görsel - işitsel iletişim araçları ile yaşanmasıdır. Ne var ki, bu araçlar dünyada, maddesel olanaklar ve teknolojik düzeyle orantılı olarak, çeşitli ülkeler arasında dengesiz biçimde yayıldığından, Üçüncü Dünya ülkeleri seslerini duyuramamanın acısı içindedir. Çoğulcu siyasal rejimlere sahip Batılı toplumlar zaten zengin de olduklarından uluslararası iletişim patlamasından hiç bir kaygıları yoktur. Hatta Komünist ülkelerden yapılan ideolojik propaganda yayınları da onları fazla etkilememektedir. Çünkü, nasılsa kendi ülkelerinde komünist partileri vardır. Üstelik, çoğulcu toplumlarda hem ekonomik düzeyin üstünlüğü, hem de özgürlük ve İnsan Haklarının varlığı onların çoğunluğunu komünist propagandasının etkisi dışında tutmaktadır. Buna karşılık, Batının yaptığı siyasal tanıtma ve özellikle Amerika B.D.'

nin Avrupa'daki radyolarının komünist ülkelere yönelik yayınlarının, bozucu teknik önlemlere karşın, oldukça etkin olduğu anlaşılmaktadır.

Bu siyasal propaganda ya da tanıtma çalışmalarının yanı sıra, devletler kültürel tanıtmayı da dış politikalarının bir yatırımı olarak ele alıp, büyük harcamalar bahasına, genişletmişlerdir. Sergiler, konferanslar, simpozyumlar, konserler, filmler, TV. serileri ya da video kasetler, plâklar, teypler, pek çok dil-den kısa dalga radyo ile kültür programları bu iletişim içeriğini oluşturmaktadır. Ayrıca, Büyükelçiliklerde Kültür Ataşelikleri kurulmakta, UNESCO ulusal çıkarlar için devreye sokulmak istenmektedir.

Devletler Hukuku kitaplarında diplomasinin işlevleri genellikle temsil-gözlem-koruma gibi bir üçleme tanımlanmaktadır. Oysa, günümüzde tanıtma görevi, hele Türkiye gibi geçmişi horlanmış, horlanmakta olan devletler için, temsil işlevinden bağımsız dördüncü bir temel oluşturmaktadır. Bir Türk Büyükelçisi ne zaman ülkesi bir iftiraya uğrarsa onu yalanlamak için basın, radyo, TV gibi iletişim araçlarını kullanmaya çalışacaktır. Ayrıca, Türkiye'nin kültürünü, politik, sosyal ve ekonomik yaşamını görevli bulunduğu ülkede tanıtabilmek için konferanslar vermek, basın toplantısı yapmak olanaklarını araştıracaktır. Büyükelçinin, basın ve yayın organlarıyla dostluk kurması, onları Türkiye'ye yaklaştırması çok yararlı olabilir.

Bununla birlikte, tanıtma ile ilgili görevler merkezde, her devletin kendi ülkesi üzerinde çok daha önemlidir. Dışarıda ne denli çaba gösterirsek gösterelim, bir yabancı Türkiye konusunda, orada olup bitene bakar. Hele bu yabancı bir diplomat, bir gazeteci, bir Haber Aansı temsilcisi olursa, önemi artar. O ülkenin siyasal rejimi, kültürü, ekonomik ve sosyal durumu, kentleri, köyleri, temizliği, insan ilişkileri, İnsan Hakları vb., nasıldır, dış politikasının amaçları, uygulanma biçimi nedir, öğrenmek isteyecektir. Muhatap olma görevi devletin çeşitli kuruluşlarına ve, genel olarak da, tüm vatandaşlara düşmekle birlikte, diplomasinin yani Dışişleri Bakanlığının rolünün ayrı bir önemi vardır. Şöyle ki:

1. Yabancı Büyükelçiler dostça ilgi görürse, onların ülkenin sorunlarına yaklaştırılması sağlanırsa, hükümetlerine yazacakları raporlar başka olur. Türklerin konukseverliği bu bakımdan özendiricidir. Ama yeterli değildir, temasları akıllıca düzenlemek de önemlidir. Unutmayalım ki, bir yabancı hükümet, nezdinde bulunduğu Elçinin değil, kendi Elçisinin dediğine inanır.

2. Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi'nin ve onun başında bulunan Sözcünün olumlu çalışmaları dışarıda sesimizin duyulmasında önemli rol oynar. Çünkü, yabancı basın, radyo, TV. temsilcileri metni kendilerine verilen bir bildiriye ya da Sözcünün sözlerini derhal teleksle ülkelerindeki yayın örgütlerine geçirir. Bunun gibi, Dışişleri Bakanının ya da Başbakanın yabancı basın ve yayın temsilcilerine özel açıklamalar yapması da sorunlarımızın ve işbirliğimizin gelişmesi bakımından çok yararlı olmaktadır.

1955 yılında Dışişleri Enformasyon Dairesini kurma görevi bana verilmişti. Demokrasimiz pek yeni idi. Basın, dış ilişkilerin biraz olsun gizlilikten kurtulmasını, ayrıca sıkışınca başvurucağı bir yetkili bulmak istiyordu. Bakan ve Genel Sekreter gazetecilerin telefonla bilgi istemleri karşısında bunalıyordu. Basın toplantısı yapma alışkanlığı oluşmamıştı. Başlangıçta, basına verilecek haberin Bakanın izniyle olması bana bildirilmişti. Bu ise işi zorlaştırıyordu. Daha verimli bir yöntem oluşturmak gerekiyordu. İngiltere'de bu işlerin nasıl yürütüldüğünü öğrenmek üzere, kısa bir süre için, Londra'ya gönderildim. Dönüşte, haftada iki kez basın toplantılarına başladım. Bunlarda çok kez, yazılmamak koşulu ile (off the record) kimi bilgileri veriyor, yazılabilecek olanları ayrıca belirtiyordum. Gazetecilerle aramızda bir güven yerleşti. Diyebilirim ki, sözcülük yaptığım 7,5 yılda, hangi eğilimde olursa olsun, hiç bir Türk gazetecisi, millî dava saydığı dış politika konularında anlaşmamıza vefasızlık etmedi. Benden sonraki sözcü arkadaşlarım da bu tutumu sürdürdüğü içindir ki, bugün pek az ülkede bulunan Dışişleri Sözcülüğü Türkiye'de 30 yıldır yaşamaktadır (5).

Sözcü yabancı gazetecilerle ayrıca konuşmakta, onların temaslarını da düzenlemektedir.

3. Başlıca devletlerde olduğu üzere, Türkiye'de TRT, Dış İşleri Bakanlığı'nın verdiği yönergeye uygun biçimde, kısa dalga yayınlarıyla «Türkiye'nin Sesi»ni duyurmaktadır. Ankara'da her biri 25 kw gücünde iki vericiyle, Avrupa, Kuzeydoğu Amerika, Ortadoğu, Kuzey Afrika, Balkanlar, Güneybatı Asya, Kuzeybatı Asya ve Güneydoğu Asya doğrultusunda, yerine göre, Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça, Elence, Bulgarca, Romence, Sırp-Hırvatça, Urduca, Farsça, Arnavutça, Macarca, Rusya, Çince ve Azerice haber, yorum, söz ve müzik programları uygulanmaktadır. Bildiğimiz kadarıyla, bu yayınlar her tarafta alınabilmekte, ancak içeriği ve sunuş tekniği bakımından yetersiz kalmaktadır.

Öte yandan, Anadolu Ajansı, Ankara Gölbaşı Telsiz İstasyonundan günde 6-8 saat Türkçe, İngilizce ve Fransızca olarak dünyaya Türkiye haberleri verilmektedir.

SİYASAL TANITMANIN ETKİNLİĞİ VE BUNUN SINIRLARI

Bir mesajın muhatabına ya da muhatap kitlesine (audience) iletilmesi sürecinde uyulması gerekli koşullar, hatta kuralları vardır. Hele, bu muhataplar farklı dünya anlayışına, değişik kültür ve ayrı ayrı dış politikaya sahip uluslardan oluşuyorsa, verilecek mesajın özü değişmese de, kullanılacak teknikler değişmeli, içeriği farklılıklar (selectivity) göstermelidir.

Her şeyden önce, bir devlet tanıtma faaliyeti ile hangi dış politika amacına yararlı olmak istediğini, başka deyişle, dış politikasının yakın ve uzak hedeflerini iyi belirlemelidir. Gerçi dış politika masaya oturup tüm ayrıntılarıyla önceden saptanabilecek bir konu değildir. Çünkü, hem uluslararası konjonktür ve siyasal gelişmeler, hem de iç politika ve kültür anlayışının etkisi altında kimi değişiklikler gerekebilir. Bununla birlikte, ulusal bir dış politikanın hedefleri ve ilkelerinin, buna uygun bir

tanıtma felsefesinin ana çizgileri ortaya konulabilir. Bunlar belli olunca, bir yandan devlet ve ulusun imajı ve saygınlığı için bir genel tanıtma programı, öte yandan dış politikanın akışı içinde daha kısa süreli ve esnek bir tanıtma faaliyeti gösterilecektir. Bu faaliyet planlanırken, inandırıcılık (credibility), zamanlama (timing), muhatap kitlesinin (audience) durumu üzerinde bir araştırma, sunuş biçimi ve tekniği ile iletişim araçlarının seçimi gibi noktalara özen gösterilmesi gerekecektir.

Tüm bu koşullara uyulsa da tanıtma her zaman beklenen sonucu vermez. Çünkü uluslararası ilişkilerde devletler her şeyden önce kendi çıkarlarına göre karar verirler. Bundan başka, toplumlar kimi önyargıların kurbanıdır. Ayrıca karşı tarafın propagandasını unutmamak gerekir. Böyle olunca tanıtmanın etkinliğini, önemini abartmamamız gerektiği kanısındayım.

Türkiye'de bu konu üzerinde, Kıbrıs sorununun ortaya çıkmasından beri, çok tartışılmıştır. «Kendimizi, sorunlarımızı tanıtamıyoruz, sesimizi duyuramıyoruz» denilmiştir, denilmektedir. Kıbrıs sorununun yanı sıra, Ege sorunları, Ermenilerin propaganda ve saldırıları, Türk-Amerikan ve Türk-Fransız ilişkileri, Avrupa Konseyi ile Avrupa Ekonomik Topluluğunun Türkiye'ye karşı tutumları nedenleriyle, konu güncelliğini korumaktadır. Benim kişisel kanım şudur: Tanıtmayı sürdürüelim, en azından iftiraları yalanlayalım, önyargıları kırmağa çalışalım, ama beklediğimiz sonuçları alamıyorsak, kabahati hemen tanıtma eksikliğinde aramayalım. Bir yandan, kendi tutumumuzda beğenilmeyen tarafları düzeltmeğe çalışırken, öte yandan muhataplarımızın tutumunun gerekçelerini inceleyelim. Elimizden geleni yaptıktan sonra, gene görüşümüzü benimsetemiyorsak, haklı bildiğimiz yoldan dönmeksizin, onların eleştirilerini, saldırılarını göğüsleyelim.

Şimdi bir örnek verelim: 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, «ENOSIS» amaçlı bir Rum-Yunan darbesi üzerine yapılmıştı. Türk müdahalesi, böyle durumda harekete geçmeğe olanak veren Garanti Andlaşmasının 4. maddesine dayandırılmıştı. Harekât başarıya ulaştıktan sonra da, artık Adada federal bir dev-

let kurulmasından başka çare kalmadığı, bu amaç ve Türklerin güvenliği sağlanıncaya değin, Türk kuvvetlerinin Adadan çekilmeyeceği açıklandı. Bize göre bu tanıtma inandırıcı olmaydı. Ama dünyanın tepkileri başka oldu. Birleşmiş Milletler'de yalnız kaldığımız görüldü, Amerika B.D. Türkiye'ye silâh ambargosu koydu. Acaba tanıtma faaliyetimiz eksik miydi, yanlış mıydı? Sesimizi duyuramamış mıydık? Sanmıyorum. Çünkü Birleşmiş Milletler'de büyük çoğunluğu oluşturan Bağılantısız ülkeler, kendi aralarından bir devletin (Kıbrıs) parçalanmak istediği kanısındaydı. Böyle bir şey, çoğunun bünyesi gereği, çok tehlikeli bir örnek olabilirdi. Türk müdahalesine karşı çıktılar. Amerika B.D.'ne gelince, iki müttefiki Türkiye ve Yunanistan arasında bocalarken, Kongredeki Yunan «Lobby»si Türkiye'ye silâh ambargosu kararı çıkartmayı başardı. Görülüyor ki, inandırıcı olmasını beklediğimiz Türk tanıtması muhatap kitlesinin tutumu nedeniyle beklediğimiz sonucu vermemişti.

Başka bir örnek de Yunanistan açısından verelim: Papandreu 1981 ekiminde iktidara geldi. Eski hükümetin Türkiye ile iyi kötü sürdürmeye çalıştığı diyalogu kesti ve bir «confrontation» politikası gütmeye başladı. Taktiği şu oldu: Ege'de Yunanistan'a karşı bir Türk tehdidi vardır, bu nedenle Yunanlılar hükümeti etrafında kenetlenmeli ve dünya kamuoyu, özellikle Batılı Müttefikler Yunanistan'ı desteklemeli, Türkiye'ye de baskı yapılmalıdır. Bu düşüncelerle, Papandreu, uluslararası forumlarda geniş ve sürekli bir propaganda kampanyası başlattı. Ara sıra, NATO ve AET gibi örgütlerden çekilmek ya da Amerikan üslerini kapatmak şantajında bulundu, hatta bu örgütler içinde ortak politikaya ve dayanışmaya ters düşen davranışlarda bulundu. Ege'de NATO manevralarını baltalamağa kalktı, bunu başaramayınca Yunanistan'ın onlara katılmayacağını açıkladı. Ege'de Yunan karasularını 12 mile çıkarmaktan sözetti vb. Papandreu bu kampanyanın bir sonuç vermeyeceğini hesaplamıştı. Ege sorunlarında ne Batı, ne de Doğuda bir destek bulamadı. NATO ve AET'deki dayanışmayı bozmakla huysuz bir partener durumuna düştü. Saygınlığını yitirdi, yitiriyor. Kendisi sanki Türkiye'nin arayıp da bulamadığı bir propagandacı duruma gelmeye başladı.

Papandreu'nun yanılığının temelinde şunlar yatıyor: «Ben haklıyım.Yunan hayranı Batı dünyası nasılsa eninde sonunda beni tutar. Zaten, Kıbrıs sorununda Birleşmiş Milletler arkamda» önyargılarıyla yola çıkmıştır. Değişen dünya konjonktürünü, Türkiye'nin hem NATO'da, hem de Ortadoğu'daki yaşamsal önemini görememiştir. Üstelik, şantajcı davranışlarıyla Batılı liderlerin güvenini yitirmiştir. Bunlardan başka, propagandanın önemini abartmıştır. Sonuçta, Amerika B.D.'nin Türkiye'ye yapacağı yardımda kısıtlamaya gidilmesi için Yunan «lobby»sinin son girişimi dışında, somut bir şey elde edememiş, ne Kıbrıs'ta, ne de Ege'de bir ilerleme gösterememiştir.

Yukarıda verdiğimiz her iki örnek tanıtma ve propagandanın nazik bir iş olduğunu gösterir. Bunların sonuç üzerindeki etkinliği «marginal» değilse bile, sınırlıdır. Kaldı ki, gelişen iletişim araçları propaganda ve tanıtmayı yaygınlaştırdığı ölçüde, onlara tepkileri de güçlendirmektedir.

Türk ulusu, karakter itibariyle, yaygaracılığı, atıp tutmayı, kapıları aşındırmayı sevmiyor, kanısındayım. Uzun sürede, ağırbaşlılık ve sabır daha olumlu sonuç verebilir. Zaten dünya kamucuyu propagandayı kanıksamış, hatta ondan usanmıştır. Böyle olunca, Atatürk zamanından beri haksızlıklara karşı gösterdiğimiz tepkiyi ve davalarımızı zamanında ve yeterince tanıtma çabalarını sürdürmek, sanırım, en iyi yoldur.

İLETİŞİMİN ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNE VE BARIŞA KATKISI

UNESCO'nun, kurulduğu 1945 yılından beri, en etkin olduğu alan değilse bile, en çok tartışmalara meydan veren konu haberleşme ve iletişimdir. Oysa, kısaca UNESCO dediğimiz «United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization» (Organisation des Nations Unies pour l'Education, la Science et la Culture) Kurumunun adında «Information» ve «Communication» un yeri bile yoktur. Ama, Eğitim, Bilim ve Kültür alanlarında da işbirliğini sağlayan iletişim kendini UNESCO'ya empoze etmiş ve son 10 yılda en ön plana geçmiş-

tir. Bugün UNESCO yerine «Communication» terimini de içermek üzere yeni bir inisiyal bulunması, sanırım, anlambilim açısından çok daha iyi olurdu.

İletişim patlaması üzerine, dünyada şöyle bir durum ortaya çıkmıştır: Gelişmiş Batı ülkeleri kitle iletişim araçlarına ve bunların bilgisayarla bağlantılı sistemlerine sahip olmanın verdiği üstünlüğü de elde edince, Üçüncü Dünya ülkeleriyle aralarındaki uzaklığı biraz daha açmışlardır. Hatta, Amerika B.D. ve Japonya gibi bu alanda en ileri durumda olan ülkelere artık «Sanayi» (Industrial) değil, «Sanayi Ötesi (poste Industrial) toplumlar denilmeğe başlanmıştır. Öte yandan, Batı ülkelerinin «düşün, anlatım ve haberleşme» özgürlüklerine (Libertés d'opinion, d'expression et d'information) bağlı kalmak ve bunu yaymak istemesi kendileri dışındaki ülkelerin siyasal rejimleri için kaygı kaynağı olmuş, ancak iletişim araçlarının sınır tanımayan, onları delip geçen gücü başvurulmuş önleyici önlemlerin etkinliğini azaltmıştır.

Komünist devletlerin iletişim patlaması karşısındaki tutumları biraz farklı olmuştur. Bu devletler, uluslararası alanda ideolojik nedenlerle, bir yandan kitle iletişimi araçlarından olanak ölçüsünde yararlanırken, öte yandan karşıt düşün ve haberlerin sınırlarından girmesini önlemek yolunu tutmuştur. Örneğin radyo ile siyasal propaganda yolunda, Doğu radyoları seslerini dünyaya yayarken, Amerikalıların Avrupa'dan, özellikle Münih'ten «Radio Liberty» ve «Radio Free Europe» ile yaptığı karşıt yayınları parazit sistemleriyle önlemeğe çalışmakta, ama bunda tam başarıya ulaşmamaktadır. Televizyon yayınları da sınırları zorlamaktadır. Batılılar çeşitli ülkelerin TV yayınlarını uydu ve yer istasyonları aracılığı ile aldıkları zaman Doğu ülkelerinin böyle bir evrensel TV sistemine karşı çıkacakları anlaşılmaktadır.

Üçüncü Dünya ülkelerine gelince; bunlar her şeyden önce, kendilerinin iletişim araçlarından yoksun olduklarını ileri sürüp Batılılarla aralarındaki uzaklığın kapatılması için kendilerine yardım edilmesini istemektedir. Buna karşılık, haberleşme öz-

gürlüğü konusunda, hem siyasal rejimlerinin, hem de ulusal kültürlerinin uğrayabileceği sarsıntı bakımından çekinceler ile ri sürmektedir.

Devletlerin yapılarındaki farklar nedeniyle, haberleşme ve iletişim alanında uluslararası işbirliğine yaklaşımlar üzerinde uzlaşmaya varılması da kolay olmamıştır. Örneğin, uzun tartışmalardan sonra, Avrupa devletleri, Amerika B. D. ve Kanada arasında 1 Ağustos 1975 günü Helsinki'de imzalanan (6) «Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Sonuç Bağıtında, «Information» bölümündeki hükümler, Batılıların özgürlükçü tezi ile Doğuluların, devletin sorumluluğu adına, vazgeçemeyecekleri sınırlar arasında kalan dar bir alanda uzlaşmış, bu uzlaşının da Doğulularca kolay kolay uygulanamayacağı çok geçmeden anlaşılmıştır.

Üç yıl sonra, UNESCO Genel Konferansının Paris toplantısında, 28 Kasım 1978 günü kabul edilen «Kitle İletişim Araçlarının Barışın, Uluslararası Anlaşımın ve İnsan Haklarının Güçlenmesine, Irkçılığa «Apartheid»e ve Savaş Kışkırtıcılığına karşı çıkılmasına katkısı konusundaki Temel İlkeler Demeci» (7) de Batı, Doğu ve Üçüncü Dünya ülkelerinin yaklaşımları arasında gene uygulanması zor ve çelişkilerle dolu hükümleri içermektedir. Her grup kendisi için önemli sorunu ve vazgeçilmez ilkeleri metne geçirmiştir.

İki yıl sonra, UNESCO Genel Konferansı, Belgrad toplantısında, 25 Ekim 1980 günü, «Haberleşme ve İletişimde Dünyanın Yeni Düzeni» (8) kararını «consensus» ile kabul etmiştir. Yıllarca süren uzun tartışmaların bir sentezi olan tavsiye niteliğindeki bu kararda, Batılıların «düşün, anlatım ve haberleşme özgürlükleri», «haberleşme kaynak ve kanallarında çoğulcu düzen», «gazetecilere özgürlük tanınması», «etnik ve sosyal grupların ve kişilerin iletişime katılması» gibi savundukları ilkelerin yanı sıra, Üçüncü Dünyanın «kitle iletişiminde tüm hakların sahip olabilmesi» ve «günümüzdeki eşitsizliklerin ve dengesizliklerin giderilmesi», «geri kalmış ülkelerin donatım ve eğitim alanlarındaki olanaklarının geliştirilmesi», «her toplu-

mun kültürel kişiliğine saygı ve dünya kamuoyuna sesini duyurabilmesine olanak verilmesi» gibi istemleri yer almaktadır.

Türkiye, coğrafi konumu, tarihsel gelişimi, çağdaş uygarlık doğrultusunda Atatürk devrimleri, ama aynı zamanda bir İslâm ülkesi ve ekonomik bakımdan gelişme süreci içinde bulunması gibi ögeler nedeniyle, uluslararası iletişim alanında çeşitli görüşleri anlayışla karşılamakta, aşırı davranışlardan kaçınmaktadır. Nitekim, UNESCO toplantılarında her zaman uzlaştırıcı bir rol oynamıştır. Bununla birlikte, düşün, anlatım ve haberleşme özgürlükleri konusunda benimsediği ilkeler, özgürlükçü demokrasi rejiminin bir gereği olarak, Batılılarınkı gibidir. Unutmayalım ki, daha böyle rejime sahip olmadığımız bir zamanda bile Atatürk «basın özgürlüğünden doğacak sakıncaları en iyi giderme çaresi gene basın özgürlüğüdür» demekten çekinmemiştir.

İletişim araçlarındaki gelişmenin barışı, uluslararası anlayışı ve kimi hukuk ilkelerini güçlendirdiği kanısı, bu araçlar sayesinde insanların dünyada olup biteni daha çabuk, daha geniş ve gerçeğe daha uygun biçimde öğreneceği, böylece kamuoylarının savaş tehlikesine karşı daha bilinçli bir duruma gelmiş olacağı ve, dolayısıyla da, barış ve işbirliği doğrultusunda bir davranış içine gireceği varsayımından kaynaklanmaktadır. Başka deyişle, insanlar, bilgi yetersizliği, kışkırtmalar, duygusallık gibi etkilerden iletişimin verdiği olanaklarla, bir ölçüde de olsa, kendini kurtarıp doğru yolu bulabileceği umut edilmektedir.

Kuşkusuz, genellikle bu düşüncelerde gerçek payı vardır. Ancak savaşın temelinde çıkar çatışmaları, ideoloji farkları ihtiras gibi iletişim araçlarının etkisi dışında ögeler bulunmaktadır. İletişim patlamasından sonraki uygulama da gösteriyor ki, savaşların önü kolay alınamamaktadır. Kaldı ki, bu iletişim araçlarının gelişmesi ve geniş ölçüde kullanılması da her zaman barış ve işbirliği konusunda etkili olmayabilir. Eğer bir ülkede demokrasi rejimi yoksa, iletişim araçlarının getirdiği ve götürdüğü mesajların, seslerin, görüntülerin gerçeği yansıttığı söylenemez. Siyasal iktidar kamuoyunu kendi amaçları doğrultusunda oluşturmağa çalışacaktır. Elindeki kitle iletişim araçları onunun propagandasını yapacaktır. Hatta demokrasilerde bile

kamuoyu dış politika konularında çeşitli propagandaların etkisinde kalabilir. Örneğin, bugün Batı Avrupa ülkelerinde barışsever olan kamuoyları Pershing ve cruise Amerikan füzelerinin konuşTURulması konusunda Moskova'nın giriştiği kampanyanın etkisi altındadır. Bunların SS-20 Sovyet füzelerinin bir karşılığı olduğu, yani bunlar sayesinde caydırıcılığın sağlanıp barışın güvence altına alınabileceği kanısını kamuoyunda yerleştirebilmek pek kolay olmamaktadır. Bunun gibi, bugün Fransız kamuoyu, Ermeni sorununda, hükümetin «carthésien» mantığa sığmaz tutumu nedeniyle, Türkiye'ye karşı olumsuz bir havaya sokulmuştur.

Kitle iletişim araçlarından yararlanma alanında dünyada bir denge kurulması yolunda UNESCO çerçevesinde yapılan çalışmalara gelince, kanımızca, bunlar geniş ölçüde başarısızlığa mahkûmdur. Çünkü, bir kez ülkeler işbirliğini kendi çıkarlarına göre düzenlemektedir. İlerlemiş ülkeler verecekleri teknolojinin karşılığını almak isterler. Geri kalmışlar, bu araçlara, parasal güçleri ölçüsünde, sahip olsalar da, seslerini uluslararası alanda duyurmak için onlardan yararlanmaları çok zordur. Verilecek mesaj, ses ve görüntü yalnız teknoloji ile değil, çağdaş uygarlık düzeyine yaklaşmış olduğu ölçüde değer kazanır. Başka deyişle, başarı ancak toplum yaşamının tüm alanlarını kapsayan bir çağdaşlaşma süreci içinde sağlanabilir. Sanıyorum, Atatürk Türkiye'si bunun bilinci içindedir. Ve öyle olduğu içindir ki Türkiye «İletişim Devrimi»nin dışında kalmamakta, onunla uyum sağlamaktadır (9).

*
**

NOTLAR :

(1) İletişim ve Diplomasi konusunda özellikle Amerika B.D.'de çok geniş yayınlar yapılmıştır. Bunlar içinde tanınmış bir kaçını için bkz. «Process and effectes of mass communication», edited by W. Schramm and D. Robets, Urbana, 1977; «International Communication and New Diplomacy», Arthur Hoffman, Indiana University Press, 1968; «Diplomatic Persuaders: New Role of the Mass Media in International Relations», John Lee (ed.),

New York, 1968; «International Communication», edited by H. D. Fischer and J. Merrill, New York, 1970; «International Propaganda; Its Legal and Diplomatic Control», University of Minnesota Press, 1968; Propaganda and International Relations», San Fransisco, 1960. Türkiye'de son yıllarda Basın - Yayın ve Gazetecilik Yüksek Okulları çerçevesinde, iletişim alanında bir çok kitap yayımlanmıştır.

(2) «Diplomacy», Harold Nicolson, London, 1960, s. 13-14.

(3) «Fransız İhtilâli ve Türk - Fransız Diplomasî Münasebetleri (1789 - 1802)», İsmail Soysal, Ankara, 1964, XII, XIII ve XIV. Bölümler.

(4) 1925 - 1939 döneminde imzalanıp sonra ortadan kaldırılan ya da varoluş nedenini yitirdiği için tarihe karışan sözkonusu gizli ek bağitların metinleri için bkz. «Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları», c. I (1920-1945)», İsmail Soysal, Ankara, 1983; 1969 Türk - Amerikan Savunma Andlaşması metni de, buna Türk Hükümetince son verilmezden kısa bir süre önce, Hürriyet Gazetesinin 6 Mart 1975 günlü sayısında açıklanmıştır.

(5) Türkiye'de Dışişleri Bakanlığının tanıtma konusundaki çalışmaları için bkz. «Tanıtma ve Türkiye'nin tanıtılması», İsmail Soysal, Ankara, 1976, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu yayını, IX. Bölüm.

(6) Bkz. «Acte Final de la Conférence sur la Sécurité et la Coopération en Europe», Lausanne, 1975.

(7) UNESCO Genel Konferansının 20. nci döneminde kabul edilen bu kararın metni için bkz. «Declaration on Fundamental Principles concerning the Contribution of the Mass Media to Stregthening Peace and International Understanding, to the Promotion of Human Rights and to Countering Racialism, Apartheid and Incitement to War», 20 th Session, Vol. 1, pp. 100-104.

(8) UNESCO Genel Konferansının 21. inci döneminde kabul edilen «Nouvel Ordre Mondial de l'Information et de la Communication» başlıklı bu Kararın (Résolution) metni için o dönem UNESCO Genel Konferans tutanaklarını içeren cilde bakılması.

(9) İstanbul'da 1983 Eylülünde, UNESCO Türkiye Milli Komisyonunca düzenlenen «İletişim teknolojisindeki gelişmelerin ulusal kültürlerle ve basına etkileri» konusundaki uluslararası seminer, bugünkü konferansımızda değindiğimiz konulardan kimilerini, özellikle Türkiye'nin durumu bakımından, derinleştirici niteliktedir.